

# CATALANA

REVISTA SETMANAL

Any I

Barcelona 24 Novembre 1918

Núm. 34

## L'AUTONOMIA DE CATALUNYA

S'ha fet la gran manifestació de totes les forces de la nostra terra reclamant dels Poders públics l'autonomia que li es deguda, y nosaltres ens hi hem adherit ab tota l'ànima.

Los moments actuals que semblen renovadors de moltes coses, los cambis qu'estèm presenciant en la vida de les nacions, les noves doctrines favorables a la llibertat dels pobles sense diferencies de xichs y grans, la ponderació de forces y l'esperit de justícia que's manifesten com una necessitat de tot lo món, han dut el convenciment general, la seguretat fermíssima de que'l dret de Catalunya a regirse per ella mateixa es una realitat que s'acosta y depressa.

Per axò, la manifestació del dia 16 prengué'l caràcter, més que de petició, de celebració d'un fet aconseguit.

Al adherirnoshi esperançats, ho hem fet per totes les conseqüències qu'han de derivarse de la implantació d'aquexa autonomia integral y principalíssimament pel restabliment de la nostra Llengua en l'alt lloch que li pertoca, tornant a ser senyora y majora de la nostra terra.

La llibertat espiritual d'un idioma ningú pot llevarli per esclavísat que'l tinga; però cap idioma esclau pot lliurarse de la macadura dels lligams. Per ser lliure totalment, li cal tenir tots los camins oberts, no trobar cap porta barrada, ser la expressió única en la boca dels ciutadans y en els dictats de les lleys, ser el verb exclusiu de la nacionalitat.

En el nostre cas, es una verdadera reconquesta lo qu'ha de fer la nostra Llengua, reprenent funcions oblidades y emmotllant la vida nova.

Però, en axò, com en tot, caldrà obrar ab molt seny, ab esperit ben ample y ab sentit ben català.

Vúlga Deu donarnos la suspirada autonomia y fernos dignes de tenirla!

## FIBULES Y AGULLES

Fa poch temps que'l Musèu Episcopal de Vich ha adquirit una interessant *fibula* que, per sa importancia, mereix ser presentada com a exemplar digne d'estudi. Al parlar d'una *fibula* tothom ja compendrà que'm referesch a un adminicul per l'estil de lo qu'ara'n dihem *agulla de pit* y, mellor encara, *impendible*.

Se tracta d'un exemplar de bronze, força revingut y macís, en el que la part anterior y més visible té la forma de llaç, presentantshi en ella, ja qu'es plana, la llegenda TRASE-MUNDUS, en lletres capitals entallades, ab abreviatura sobre les tres darreres consonants, a fi de suplir les dues U. Mideix uns dèu centímetres, escassament, de llarch, per tres y mig de ample; faltanthi en ell la broca ò agulla articulada, qu'anava en la part posterior del llaç. El caràcter de la lletra del epígraf fa pensar en uns temps en que perduraven els recorts wisigòtics en l'escriptura, fent atribuhir aquesta *fibula* a un personatge dels segles x ò xi.

No es per ponderar l'importancia de les *fibules* en el vestuari humà, especialment quan s'es usat el mantell. En les antigues sepultures, referents a pobles de civilització ben constituïda, la *fibula* metàlica, grossa ò xica, rica ò senzilla, es indubtablement l'útil pertanyent a la indumentaria humana que més s'hi troba. En els cementirs de la vella Emporion són innumbrables les *fibules* de bronze trobades; per elles podem judicar dels enterraments y art wisigòtic; com als arqueòlechs francesos han servit per classificar les despulles merovingies.

En èpoques de baxa llatinitat la *fibula*, de que parla Sant Judor (Etymol. XIX, 33), se converteix en *fibularium*, *fibulatorium*, *afibia*, *affibla*, *sfibla* y encara en altres mots per l'estil. El testament del Comte Armengol d'Urgell, del any 1010, consigna qu'a la iglesia de la Sèu hi llega, entre altres peces, son mantell y tancador, *et ipso meo mantello meliore cum ipso sfiblalio* (Marc. Hisp. 973). Un Pons Bernat Canonge de Vich, en sa darrera voluntat, qu'apar de 1021, parla de *unum amphibalum* (Ar. Capi. Lib. Dot. fol. XX). En cambi una constitució provincial tarragonina, en 1219, posa prohibició per que els clergues no usin *fibulis et corrigiis auri*, lo que trascendí en una Cort de Çaragoça, de 1234, en que's privà la manifestació de *aflibales* d'or ò argent.

En català tinguerem el mot *afiblay* per designar la *fibula*.

Se parla d'*afibllalls*, pel guardacòs, en els comptes de la casa reyal catalana, de 1258 a 1268. Un inventari, de 1341, en el que's fa relació circumstanciada dels béns d'un tal Jaume Pau, senyor del castell de Sentfores, se descriuen *duas cathenas et unam davanteram de filo argenti de ornamento mantelli domine cum earum afiblayls argenti superauratis*, que pesaven un march tres onces, menys II argents. D'altre inventari, com l'anterior, de la *Curia Fumada* de Vich, ne trech la nota de que al morir un tal Barthoméu de Pruners, en 1357, posseïa *un afiblay de mantell ab cap dargent e ab botons d'or*. Mossèn Joan Segura, l'axerit investigador colomí, en un treball que publicà referent a *Costums*, exposà que, en 1350, se féu menció d'un *afibllallo de seda ab botons dor ab los sostenidors d'argent sobredaurats*. Entre'ls béns que la Regina Maria dexà, en 1356, a ses filles s'hi troba, segons document donat a conèixer pel senyor Rubió y Lluch, *un fibllall de mantell dor ab XIII robix e XIII maracdes e l pedres grosses* (doc. CLXXIII). Finalment, per no multiplicar cites, a Vich, en poder del notari Nicolau Mathéu, en 1414, trobo descrites *dues agulles dargent coronades per affiblar mantell als musclos*.

Aquesta darrera nota documental podria ferme entretenir parlant de les agulles fetes de metalls preuats, que s'usaven en les tresoreríes de les iglesies per apuntar el *pallium* eclesiàstich en els pontificals, y en els joyers de les dames per fermar els mantells. En 1325 hi hagué un argenter de Vich, de nom Pere Marques, qui als 27 de Desembre confessava'l deute de 60 sous, *pro quatuor aguís de auro*, qu'havia adquirides d'un Bernat Espanyol. En 1381 surt a casa d'un Pere Vall *I aguya dargent petita y altra trencada*; notantse tres anys més tart en l'habitació del berreter Pere de Resclosa, *dues agulles dargent de mantell*. En 1386, el mercader Miquel Castelló prometia *I perell de agulles dargent daquelles ques duen al mantell*. Aquestes dues fixadores del mantell de les dames les trobem encara en 1399, entre'ls béns del Antoni de Casacuberta, y en 1402, entre'ls del notari Pere Stanyol. El texidor Pere Palmays, en 1427, morí comptant en son propi *dues agules dargent de mantel ab ales dangel*.

Les dues agulles, tan sovint mencionades, a finals del segle XIV y principis del XV, senyalen el temps en qu'estigué en gran preponderancia en les dones el mantell obert, sens fibula ni cordó ò lligapits. Dites menudes agulles anaven apunta-

des a l'espatlla y impedièn qu'aquell se despregués. A elles deuen referirse les *dues mosques de argent*, y les *quatuor flores argenti clamidis mulieris cum singulis lapidibus vitreis sermillei coloris*, qu'en 1371 y 1373 existien respectivament en la casa del Bernat de Finestres y Pere de Codonyar.

De la *fibula* nostres passats encar hi trobaren un sinònim en el *fermall*, que serví, sobre tot, com a tancador del mantell quan aquest se portà clos. En 1369, entre'ls joyells de la Regina Maria, se parla de *VI fermals d'or fets a manera de França e ab pedres precioses*. El fermall, que restà molt a ús dels homes durant la primera meytat de la quinzena centuria, tornà al habillament femení quan les dones dexaren el mantell obert.

JOSEPH GUDIOL, PBR.

### L'AGLA Y LA CARBAÇA

*Deu fa bé ço que fa. Si ne volèu la prova,  
per montanyes y valls no cal qu'anèu cercant.*

*En la carbaça ja se troba.*

*Un bon pagès, considerant*

*com aquest fruyt tan gros té la cama menuda,  
s'exclamà: «Tant mateix, ¿a què pensava Deu,*

*»quan de la terra nuda*

*»manà qu'exís la planta y l'aybre a tot arrèu?*

*»¿Hont redi ístre anà a posà'aquexa carbaça?*

*»Tan sols pel seu tamany li tocava altra plaça.*

*»Jo l'hauria penjada al cim del roure aquet:*

*»per axò tan ferreny la natura l'ha fet.*

*»Segons l'aybre, la fruyta, ens ensenya'l proverbí.*

*»Per quan regi'l bon Deu, des d'avuy me reservi*

*»de ferli ben sentir que ha estat un xich novell*

*»per no haverme, ans que tot, cridat en son consell.*

*»Tot hi hauria guanyat. La Carbaça enlayrada,*

*»per tots costats assoleyada*

*»allà dalt se seria, a pler, desenrotllada.*

*»L'aglà, qui, ben mirat, fins ab son esclofell*

*»no arriba a ésser tan gros com el dit meniell,*

»damunt la carbacera y ab bonica rahimada  
 »penjolaria. En fi, que Deu l'ha ben errada!  
 »Y que, més hom se mira aquests fruyts, més apar  
     »que se n'ha fet un mal repart.»  
 Aytals reflexions apurant el bon home,  
 «¿Ab tant esperit, — diu, — no's deù poguer dormir?  
 »Que Deu se les entenguí ab el Papa de Roma;  
 »jo me'n vaig a fe'un sòn sota'l roure vehl.»  
 Hi estava encomanat, quan del aybre va caure  
 un miserable aglà qui'l dormidor va escaure.  
 Despertat pel dolor, l'home se palpa'l nas;  
 se troba dins la barba un aglà qui mulleja  
     y qui pels dits li llefisqueja:  
 «¡Oh! joh! — diu, — la sanch raja; axò es un altre cas.  
 »Quina seria, donchs, jay de mil la xafada,  
 »si, al lloch d'aquest aglà, del roure hagués caygut  
     »la carbaça pesada!  
 »Per no volerho, Deu rahó n'haurà tingut.  
 »Admirable es son obra anch que misteriosa:  
     »ho estich palpant ara mateix.  
 »Alabat sigui, donchs, sempre y com s'ho mereix  
     »el Criador de tota cosa!»  
 Havent axí parlat y esdevingut humil  
 el bon pagès se'n torna a casa tan tranquil.

Traduhit de LA FONTAINE  
 per MOSSÈN ESTEVE CASEPONCE.

Barcelona, 16 de Desembre de 1917.

\* \* \*

Flor d'atmetlla, flor rosada,  
 flor de llet y de carmí;  
 flor del pit de l'estimada...  
 cada flor una besada  
 per l'amor qu'ha de vení'.

JOAN M. GUASCH.

## NA MONTSERRAT CARDÚS

**V**ÍCTIMA de l'epidemia, ha mort a Rubí, Na Montserrat Cardús, en la flor de la joventut, a 26 anys. Els nostres lleigadors hauràn pogut veure en les planes de CATALANA un aplech interessant de proverbis, qu'era ben abundós, tal com ella'l va fer; però com l'immensa major part eren sabuts de tothom, varem donar a l'estampa sols els que tenien ayre de inèdits ò fossin variants, dignes de tenirse en compte, d'altres paremies conegudes.

La malaguanyada folklorista, era una noya mólt intel·ligent y extraordinàriament modesta; poques, ben poques, haurien fet lo qu'ella, sent una senzilla texidora de seda, que's guanyava penosament la vida. Les curtes estones que li quedaven havía de destinarles als quefers casolans y era, donchs, ab tots els treballs del món que podia dedicarse a recullir les coses tradicionals, preguntant sempre al efecte, a les amigues y companyes de treball, a la familia, a les criatures que trobava pel carrer y a tothom que se li esqueya. Cançons, rondalles, supersticions, costums, remeys, proverbis... tot ho arreplegava, guiantse sempre d'un exquisit sentit folklòrich que la portava a esbrinar l'origen de les frases proverbials, dels motius, a inventariar les frases fetes, els enganyalls de criatura y moltes altres coses que passen desapercebudes a molts folkloristes.

Axò li suposava una constància gran y un sacrifici continuat, per que com la pobra no estava sobrada de salut, a casa seva no volien qu'ella's tregués hores de dormir, ni que s'encaparrés anotant y ordenant després lo que la gent li deya. Quan ja tothom descansava, donchs, ella ab un llumet trist, en sa modestíssima habitació, damunt del llit mateix, anava fent memoria y escrivint en català (qu'ella sola s'havía après, també per instint) tot lo que li havia xocat, en els papers que tenia y qu'enviava a un'altra folklorista, la més diligent de totes les persones qu'a Catalunya s'han dedicat als estudis tradicionals, Na Adelaida Ferré y Gomis. L'admiració que causa en tota ànima bona y senzilla la conexença ab una persona de gran valer y distinció, va portar a la Montserrat a escoltarla y a voler fer com ella, de qui va rebre una lleugera iniciació folklòrica; l'intuició de la qual estava dotada, va fer lo restant. May cap criatura s'ha embadalit tant escoltant una rondalla, com ella al llegirla, y poques vegades els joves més entusiastes s'hauràn sentit tan afermats al agre del terror, com

ella al llegir les tradicions d'En Jofre'l Pilós, el rey En Jaume, el Comte l'Arnau, En Fivaller y demés hèroes nostres.

Quan va rebre'l primer nombre de CATALANA ab la primera part dels proverbis qu'ella havia anotats, va cuytar a amagarlo, per que ningú se n'enterés. Era una lluytadora anònima, que no volia que s'escampés el seu nom; desitjava sols contribuir en lo que pogués a conservar les coses catalanes y ho transmetia a la senyoreta Ferré, segura de que lo que valgués la pena, ella ho guardaria.

Quan totjust començava la tasca qu'ella mateixa s'havia senyilat, la mort se la n'ha duta.

Bé's mereix un pietós recort la humil donzella, amurada de patriotisme, qu'afanyosa buscava sempre'ls tresors de poesia y de sabiesa que guarda tradicionalment el poble.

ROSSEND SERRA Y PAGÈS.

### A ANFITRITE

*Bella nereyda per Neptú escullerta,  
deua plahenta de la mar bonança  
quí en ta carrossa de corals y moltes  
les ones llisques.*

*Du ta mirada que les aygues bimva  
totes les gracies que servava Nakos.  
La blancor verge dels seus camps de lliris  
tos braços guarden.*

*Com a Telèmach en son cast romiatge  
t'aparagueres, colpejant les ones  
des de la platja que mos somnis serva  
avuy t'oviro.*

*Veig ta carrossa al horisó amagantse  
entre l'incerta blanquejant calitja;  
vibren sobre ella centellants espurnes  
que al mar axeques.*

*Jo t'hi endevino y en mon fat t'invoco.  
Siguem propicia y a mon seny, qu'omplen  
negres tempestes, turbulentes ones,  
dóna bonança.*

MANUEL VILÀ.

## ELS COMICHES

### SILUETES

**M**IRÈULOS, amunt y avall de la Rambla, passejant ab aquell pàs calmos de qui té la feyna feta ò de qui ha de trobar-ne. En mig dels altres ciutadans, se conexen perfectament. *Ells*, ab la cara rasurada, el cigarret a la boca, el barret posat un xich de gayrell. *Elles*, ab el visatge castigat pels coloretos y les cremes, ab la ostentació de les pedres y pintes de pedreria, ab el vestuari de moda massa estrident a ò de forma ja pas-sada.

Són els humils, els fracassats, els dissortats... Els sortosos, els triomfadors, els atrevits, no hi passen gayrebé may, car ja es sabut que'ls que fruhexen de les delicies d'un benestar real no'ls hi plau barrejar-se ab els infeliços que passen la vida em-payats per la fortuna adversa.

Són els dissortats. ¡Quí sab si en algun d'ells hi hà'l llevat del gran tràgich ò'l del perfecte actor còmic! ¡Quí pot saber si en alguna d'elles podria trobar-se una estrella del drama ò la excelent dameta de la comedia jocosa! Però, la sòrt els ha abandonat y's veuen en la trista precisió d'aprofitar les engrunes que'ls altres rebutgen. Tot llur talent artístich el tenen d'esmersar en la execució d'obres conegudes que deuen presentarse generalment en malíssimes condicions escèniques. Tot llur treball deu ésser fet davant de públichs moltes voltes poch refinats que no poden capir la excelencia de la interpretació.

Són els fracassats. Es la *soprano* de relativa nomenada en algun temps, que de resultes d'una cruenta malaltia, ha perdut el séu bonich timbre de veu. Es el tenor de fama qui, viciat pel medi d'alegría en que vivia, sols li resta en la gola abans privilegiada una ronquera que li priva d'assolir les notes dels chors més fàcils. Es l'aplaudí galan jove, ídol del públich femení, que a conseqüencia d'una operació desgraciada coxeja lamentablement y no pot fer més que papers petits de ínfima importancia. Es la dameta ingènua que'l pes dels anys y l'excessiu desenrotllo de la carn n'han fet una donassa vella y grossa que ja no *fa bonich* en l'escena.

Són els humils; són els que no han tingut ales per volar ò que, tenint-ne, no s'han atrevit a axecar el vol. Els que no han sapigut afalagar al director de la companyia ò festejar a la primera tiple amiga del empresari. Els *grisos*, que no han fet

més que complir mitjanament; els que ja han començat fracassant; els que no han pogut passar dels paperets més secundaris...

Y'ls dissortats, els humils y'ls fracassats, s'apleguen cada dia per aconhortarse mútuament en aquell bocí de Rambla qu'es la seva llotja, el seu casino, la seva casa payral. A n'alli van en cerca de contractes, en aquell lloch se concerten *bolos* de festa major y's formen companyies de *tournées* vilatanes. Y allà, passejant calmosament amunt y avall, se remembren pretèrits fets gloriosos, se comenten entusiàsticament suposats grans èxits y's forgen esperances per un terme no llunyà que deurà ésser de franca rehabilitació y de reparadora justícia.

JORDI CATALÀ.

### LA VELLETA

*Per la ciutat perduda  
una velleta va,  
y va de porta en porta,  
demana un troç de pà.  
Va estripada y descalça,  
cara de morta fa,  
potser ja fa molts dies  
que no té què menjar.  
Tothom d'ella s'aparta  
que fa por son mirar:  
les nenes espantades  
se dexen de jugar,  
les dònnes apartantse  
no més fan que parlar,  
diuen qu'es una bruixa;  
ningú sab dir ahont và.  
Fugen esparverades,  
que'ls ulls li han vist brillar,  
ja dintre de les cases  
totes se van tancar.  
Y la velleta truca,  
no més fa que trucar;  
demana que la obrin,*

*que cap mal els farà,  
y diu ab ulls plorosos  
que de fam morirà;  
al menos, que li tirin  
un bocinet de pà.  
Mes per la part de dintre  
no més se sent resar;  
creuen qu'es bruxeria  
lo que la vella fa.  
Mes, de prompte'l silenci  
a fòra va regnar;  
les dònnes per l'escletxa  
se posen a mirar,  
y tot esgarriantse  
s'han hagut d'apartar,  
per que la pobra vella  
en terra morta està.*

*. . . . .  
El cel tot s'ennuvola  
y'l sol se va amagar,  
que Deu sobre aquell poble  
càstich enviarà.*

RAMON COVES

## EL MESTRE FALS

**E**NQUIMERAT, arribà Mestre Fay al vilatge misèrrim de maysons ocroses com la gleba, adossat al bell cim d'una montanya. Per fama y per poder havia ell alimentada la ilusió d'abastar una escola important; fines astucies, però, férenli fallar el poder d'influència, y trontollà sa fama ab la mala nova, fins a esboldregarse. De les oposicions, qui foren ilusió per a sa vida y la seva amor, va exirne ab el títol de mestre d'un vilatge menut, el camí del qual hagué de preguntar. Y a la vista de aquell piló petit de cases terroses, en ira va encendres, com si el fat li enviés un càstich, en lloch d'obrirli les portes de la vida.

Un Alcalde pagès li donà la benvinguda, que hagué de completar el Secretari, l'únic home del vilatge qui pagès no era. Posat el Mestre, ab honors, al cap de la comitiva, se dirigiren devers una estancia baxa, la qual reganyava esquerdes y cayrats botaruts y desiguals. Era l'aula. Una cinquantena de noys y noyes, agençats ab el devantal de festa, varen quedar com aucells enhartats, a l'aparició de la figura ciutadana, pulcra y elegant, mólt més vistosa que la del Inspector, qui, any per altre, pujava a la freda altura.

Aquell destí era una bona prova de vocació. Començà Mestre Fay l'exercici de sa funció, esforçantse a buydar l'amarguesa de son cor. Y per tal d'aconseguirho plenament, anà a cercar a la terra plana la seva esposa, com a ajut poderós y preuadíssim. La dolça Maria, tan pulcra y elegant com son company d'amor, qui havia també nodrit les belles ilusions ja fullades, va sentir, com l'espòs, la matexa crudel ferida. Catxats d'ànima, ploraren un y altre d'amargor. Y axò s'esdevenia en el temps nupcial. El fruyt d'amor va compensarlos de la tristesa.

De primer antuvi, va ensenyar Mestre Fay tan bé com sabia, y'ls dexebls en profit n'hagueren gran admiració.

Com no podia menys d'ésser, Mestre y Secretari lligaren amistat. Y'l Mestre, en sa pobresa, va sotraquejarse tot en saber que'l Secretari, en la deserta altura, se feya rich. El Secretari, en arres de bon companatge, li digué que també ell podia guanyarne de cabals, no més qu'aportés una quantitat pel negoci de calç y de ciment qu'ell tenia allí montat, en companyia d'un comerciant amich y llunyà. En tota la serra hi havia gran còpia y ricor d'aquexos materials.

Mestre Fay, animat en gran manera, devallà a la plana en

requesta d'una quantitat. No pogué negarse a la demanda un de sos oncles de regular fortuna, y, transfigurat, el Mestre arribà al vilatge y entrà de soci en la fàbrica del Secretari.

A la vista de la fàbrica, y dels llibres, y de les utilitats d'anteriors anyades, y l'animació que de la plana venia ab el seguit de carros y'l moviment de correspondencia ab molts de pobles y ciutats, l'apòstol del magisteri va sentir el goig d'una vida nova.

Ell subsanà deficiències de comptabilitat que la magror intel·lectual del Secretari no capia; ell tingué aptituds y enginy de desenrotllar el negoci en via vasta; ell recaptava y obtenia la favor de totes les relacions; en forma tal, que son parçoner, admirat y devot, dexà regir el negoci al qui demostrava ésser bon regidor. Admiració igual nasqué en l'ànima del soci llunyà.

Com que no hi havia viatge del Mestre Fay que no produhís doble rendiment del que pensaven llevar, ell va posarse en moviment. L'escola n'era traba. Mes, ¿y què? «¿Han de perdre molt que jo no m'hi cansi ensenyant els pobres infants que han d'ésser pagesos tota la vida?» deya el Mestre sense escrúpol, y ho deya clar a sa esposa y al Secretari, quan aquests ombra d'escrúpol manifestaven.

En les absències, confiava'l regiment de l'aula a la muller y al dexeble més aprofitat. El dexeble més aprofitat ensenyava també, jassia fos present el professor, puix aquest solia escriure en la taula magistral cartes peremptories ò càlculs tormentadors de negpci. La muller va sofrir en el primer jorn del forçós professorat per que, a més de no saber com començar les tasques, sentia un rau-rau en sa bona consciencia que li ennuvolava'l cor y la ment, ultra que, per açò fer, havia de dexar el seu marrech en mans d'una vehina, qui oferia totes les qualitats, excepció feta de la de polidesa.

El Secretari tenia, a més de son càrrech y del negoci, la procura de propietats. Devia sedejar el Mestre, en sabent el gran profit de les dites procures, per que, de retorn d'un viatge, anuncià, enorgullit y agalivat, al seu soci que havia, després de moltes gestions, aconseguida la procura de tots els masos del marquesat ab títol del poble vehí. A la qual cosa, més admirat qu'envejós, va quedar-se bocabadat el Secretari, refermant la creença que Mestre Fay era exit el millor negociant d'aquelles terres.

\* \* \*

Va trigar molt a adonarse'l poble que'l Mestre no complia. A la brivalla li venia a maravella l'incompliment, car feyen rodó sense temença de càstich y comparexien a estudi a hora tardana sense sofrirne reconvenció. El mal va saberse per via del dexeble aprofitat. Son pare, gojós que s'aprofités, era l'únich pare del vilatge qui feya preguntes referents a la marxa de l'escola. Al supòsit que seguia l'avenç, respongué per fi, un jorn, el minyó:

— ¡Si no m'ensenya rèsl ¡Si'm fa ensenyar sempre! —

Fet una pólvora, clamà venjança'l pare del dexeble aprofitat. Y test, com a bon terrassà, exigí, per via oficial, que pugés l'Inspector a la freda altura.

Aleshores, tot el poble vegé la falta.

— ¡Sí qu'es axísl ¡Aquest no fa pas examens ni exposició!

— Ja extranyava jo que'l meu herèu fos tan asel! —

Y'l clam de venjança va expandirse mesclat ab tota mena d'improperis. Y tothom assentí en l'exigencia de fer pujar l'Inspector.

— Mirèu, Mestre, que tinch de cursar; — rondinà'l Secretari, mig espantat.

— Déxa que pugí, y no tinguis por. —

L'Inspector va pujar, tot abrigassat, que'l fret era fort. L'aula era freda com una gelera; la casa del Mestre, calenta com un turró. El dexeble aprofitat respongué molt admirablement. Mestre Fay va oferir un dinar que fins les llagostes de la mar pujaren al cim de la montanya y un vi ranci que tenia més anys que l'Inspector. Va parlar de Pestalozzi y Fröbel y de Kant. Retragué la planyença de veures relegat y maltingut. La dolça Maria féu molts de compliments al personatge oficial, y en açò no's reçagà'l Secretari.

Fou el resultat que l'Inspector qui s'abellí a fulminar càstich, va cenyirse a pura exhortació. Y devallà de la freda altura tot abrigassat.

El poble, en el desengany, mirà de cua d'ull al Professor, y aquest, com Hermes astut, feya l'ullet.

\* \* \*

No molts jorns après, Mestre Fay, vegé entrar en sa cambra d'estudi, el Secretari, pernejant furiós, gesticulant en follia.

— Secretari, ¿què us passa?

— Axò sembla un error d'injustícia folletinesch, ò una venjança oriental. No pot rebre'l pecador, donchs que rèbi'l just. ¿Me demanèu què passa, y tot el poble'n va plè? ¿No sabèu que'm destituhexen del càrrech? —

El Mestre no pogué contenir una mitja rialla y fredament rondinà:

— Sí. ¡Ja es ben sensible per vós! No han pogut esbravar-se ab mi...

— ¿Que tinch l'ànima bessona a la vostra, per ventura, no més per que fèm negoci?

— La tenim ben diferent. Salta a la vista.

— Jo he complert sempre'l meu càrrech ab pundonor, y si tinch negoci, reservava al càrrech, estrictament, les hores reglamentaries. L'Alcalde m'ha dit que no tenien rès a dir del meu comportament, però que la Corporació, unànim, havia votat la meua expulsió. ¿Y bé, us sembla bé axò?

— A mi'm sembla molt malament.

— Tan mateix sòu massa fret. ¿No veyèu que de la meua expulsió ningú sinó vós ne té la culpa? Jo no sé'l fi del Ajuntament, però'l cert es que jo tinch de rebre'l càstich que no us han pogut donar. ¿Us sembla bé?

— Comprench la vostra insistència. Tindrèu en el negoci la compensació merescuda. —

Ja més calmat de gestes y de pernades, barbotejà'l Secretari:

— ¡Es el Secretari del poble vehí que s'ha sabut aprofitar! ¡Y després parlaràn de la dignitat de colegues! —

Si més digueren Mestre y Secretari, no cal ferhi esment, car no digueren rès de nou.

Nirviós encara, el Secretari anà vers la fàbrica, situada a un kilòmetre del poble. Via anant, per estret corriol, vegé venir, com una fura, al Secretari enemich. Tota la sanch va revoltàrseli. Ell era senyor del corriol, y en son trasbalsament determinà que l'enemich havia de cedirli'l pàs per prosseguir ab tranquil·litat. De no ferho, li exigiria explicacions del innoble procedir, a les quals, segons el vent de les respostes, hi metria fi ab els punys. Soberb y ample, com un rey, caminà pel corriol. Degué veure, d'un quart lluny el contrincant el carés de turbonada, per que, en arribar al topant, humil y escorregut va arreconarse al marge, sens dir paraula de salut.

El nou Secretari ja anava a rebre ordres per començar les tasques. Y ràpidament, la primera tasca qu'ab el Secretari nou féu l'Ajuntament fou la redacció d'un expedient d'agravis en contra del Mestre incomplidor, firmat per tots els caps de família del poble, a la qual gestió seguí la marxa a ciutat d'una comissió representativa, qui havía d'esperonar al Diputat a Corts y als Senadors y remoure tots els ressorts hàbils y eficients per l'expulsió del Mestre.

Atesa la marxa de tortuga de la vida oficial, no pot dirse que fou tardana la resolució per tot el poble benvolguda. Va rèbre-la fret Mestre Fay, com cosa que, sens remey, tart ò breu, havía d'esdevenir. Y si, com a ambicions insadollable, li recà'l perdre la nòmina, com a comerciant de trinca experimentà cert plaer en abandonar l'estancia qui reganyava esquerdes y cayrats botaruts y desiguals.

Fou acordat que'l Secretari, com a fill d'aquelles terres, allí romandria dirigint la fàbrica y menant totes les procures, y'l suara Mestre, devallant del poble hont havía obtingut el títol de comerciant, correria d'ací d'allà, y al lluny del lluny, ab gosadia, ab astucia, per resoldre'ls nous negocis que ja havia planejat y plomejat, a gran joya del suara Secretari.

\*\*\*

Al vilatge misèrrim de maysons ocroses va pujar el nou Mestre. Pujava content d'haver abastat plaça en sa primera lluyta. Portava en l'ànima clara de poeta'l johiment de poder guiar una nau d'humanitat. El caminal pedregós, qui menava a la cresta nival de la serra, li semblà una ruta de verger. Va tremolar quan rebé del Batlle la benvinguda y, sobre tot, quan a son davant vegé un estol de maynada, com pomell de flors gentils. Abraçant els menudoys, va pensar en Jesús. De com-mós, no podia parlar. L'endemà, de bon hora, inicià les tasques, y a les primeres observacions va romandre com llaçat. El camp intel·lectual era un ermàs. Mòlts dels dexeble, cridats per la vida, ja no podrien rebre la claror de les seves ensenyances. El dexeble aprofitat somreya al nouvingut. Com un pagès, després d'una tempesta delmadora, axí'l nou Mestre se posà al treball.

MIQUEL ROGER Y CROSA.

## RECUllIMENT

### Cap-al-tart

ESTÈM en el camp, ajaçats damunt una garbera de blat caldejada, vora'ls segadors de rostres morens y humitejats per les gotes de suhor que'ls regalimen cara avall y en los plahents moments, moments de misteri y de delectança, de la posta del sol.

Ell, que durant tota la jornada ha enllumenat la terra tota ab sa aurífica cabellera, laç ja d'embellirla y daurarla, ara recull damunt sa testa de refulgència immaculada tots los seus rulls esplèndits y s'abscondeix depressa rera les montanyes ponentines — qu'es aquest el lloch ahont a trench d'aubada ha fitat ja ses lluminoses y resplandents mirades.

El cel pren un tò rogench y ahont se realisa l'encantador misteri del crepuscle vespertí apar que Natura siga presa del més horrorós incendi, y'ls nostres esguarts resten atrets per la vermellosa color reflectada en lo blavós infinit y'l cor nos batega de gaubança. Mes, en tant desapareix per les serralades l'astre dels astres, ensemps que s'amaga cada cop més lo seu caparró, pert el cel la massa exagerada vermellor y axí també s'esvaeix de nosaltres el pressentiment fatal.

Rera nostre, d'allà d'allà de les amoratades montanyes que se perfilen ondulantes en l'horisó ombrívol, ha exit com per encantament la lluna pàlida qu'apar per abscondir la seva romàntica bellesa s'hagi coberta d'un mantell color per l'istil al que per breus moments ha tenyit al cel de ponent. Y, nosaltres, esmaperduts, no sabèm ahont fitar nostres esguarts, si al jorn que diu adéu a la terra ò bé a la nit que li dóna'l Deu-vos-guart; y sentim íntimament un deix d'anyorança per no poguer fruhir de la lluminosa claror del sol y ensemps ens plau hagi arribada l'hora calmosa del cap-vespre, la del solemne reculliment en la qual un sens fi d'estrelles diamantines brillen en la immensitat del espay.

Els rabadans ab ses remades de xays y de vaques y tocant-ne ab sos floviols sentides corrandes, devallen dels cims y fan cap a la masía propera a la prada: els segadors ara treballen adaleradament, car el jorn se mor y es menys pesanta la falç afilada al anar a jóch el sol que ses espatlles ha caldejades: els aucells pleguen les ales y retornen a sos nius: canten sens parar les cigales: les granotes comencen son quotidià xerrar: va al pou la moça a provehir d'aygua y recolzada en ell escolta encisada la veu del cor del pastor que l'ayma y allí l'ha espe-

rada: les ombres de la nit s'ensenyorexen de cims y planes: fan beguda'ls segadors: ploriqueja damunt la copa d'un arbre la tórtora: refila l'última sonata'l festiu rossinyol: aletegen els papallons cercant la flor que guardarà'l seu són dolç y, al llençar la campana de l'ermita les notes planívoles del *Angelus*, hem descobertes plegats nostres testes y remugant entre llavis hem contestades a chor les paraules santes qu'ab fervorosa devoció ha pronunciades capbaix el fadrí dels parcers.

Aquests, cansats per la pesadesa de llur treball, han envaynat les dalles y'ls uns s'han ajocat vora una garbera de blat per fruhir de la fresca alenada que'ns porta l'oreig y, els altres, fent colla y seguint a la carreta traquetejanta, s'encaminen a la masia entonant qualque camperola corrandà qu'es acompanyada en feliç impressió pel murmur suau que trena y destrena la riera mansa.

Y com si l'oració augusta dominés a la terra tota, arrèu regna la plàcida calma, la solemne solitud capvespral, el reculliment plahent del cap-al-tart, qu'invadeix nostre esperit, que es dó de gracia y pureza d'aquest magnífich cel texit d'estrelles parpellejantes.

MIQUEL JUANOLA Y BENET.

Olot, Setembre 1918.

### DE TARDOR

*Plàume guaytar en la quietut del cel  
els enigmàtics ulls de les estrelles  
quan la nit en silenci ha convertit  
lo qu'abans era joya riallera.*

*Axís, en el silenci del meu cor  
qualque recort del meu amor me parla,  
y'm parla del temps que va passant  
y de la solitud que may s'acaba.*

*Dins la calma profunda de la nit  
les estrelles consolen mon neguit.  
Feliç el qui sab cloure les parpelles  
y en la nit quieta del seu esperit  
copça serena resplandor d'estrelles.*

MARÇAL OLIVAR.

(Continuació)

La marmanjera del davant estava també a la porta, tinguent als dits un daurat meló.

— ¡Quin meló tan bonich, senyora Quimal — féu En Nonat.

— Y corgelat com una poma, qu'es... Miri, ara'l trach d'en fresch y me'n vaig a berenar... Ab aquesta calor jo no podria viure sens fruyta refrescada... Ne tinch al cubell pel capbaix mitja dotzena..

— ¿Vol vèndremen un?

— ¡Y aral! Ja ho crech, senyor Nonat! Entri y trífissel vostè mateix... —

Y En Nonat entrà, seguit del nen, trià'l meló, la vehina li va dexar un ganivet y una cadira, y en aquella matexa banda de carrer, d'hont aleshores fugia ja'l sol, tallada a tallada, van menjàrsel sencer entre'l nen y l'home; casibé'n menjà tant aquell com aquest.

Cinch minuts després y quan ja En Nonat caminava cap al obrador, tragué'l cap a fòra la Carmeta y vegé al nen, assegut al bat del soley y mastegant encar. Quan vegé'l que menjava y sapigué qui li havia donat, una viva foguerada li emporprà'l rostre.

— ¡Donarli meló al cap de dues hores d'haver menjat!.... ¡Es no tenir conciencia, no tenir mica de conciencia, vajal... — Amenaçà en direcció al obrador. — ¡Ah! Aquest malehit bufat serà la nostra desgracial —

Y volgué traure al nen del sol; però l'Octavio s'havia ofès de l'actitut de la seva tieta y no volgué moures d'allí; la tia s'empenyà en ferlo seguir, però'l nen s'enrabià y's posà a arrossegarse per terra, plorant, fins qu'ella, enrabiada també, acabà per dexarlo estar.

— Donchs, féste fúmer, rót... Si't fa mal, que te'n faci.... Jo me'n rento les mans... — Y barbotejant, se n'entrà a dins

\*\*\*

Ni que la Carmeta hagués estat profetessa.

Aquell mateix vespre'l nen estava ja ensopidet; mes, encar digué al seu pare, axí que'l vegé entrar:

— El cenyó Nonat z'ha compat un baztó.. ¡Papa, papal El cenyó Nonat z'ha compat un baztó... —

En Rovira, qu'enrahonava ab En Nonat, no'l sentí ò no parà ment'en lo que deya, però aquest li llençà una ràpida mirada irosa y's declarà *in mente* que «¡may més ab coneguts!»

L'Octavio dormia, en son llet de baranetes, en la matexa cambra dels pares. La Pepita passava tota la nit d'un són, ab les ansies sota'l coxí, però'l séu marit va fixarse en que'l nen estava tot desficiós y llençava de tant en tant un gemeguet.

L'endemà, al llevarse, digué a la Carmeta:

— Noya, hauràs de traure roba del llet del menut. Totanit que tomba d'una banda a l'altra, mort de calor...— Y se'n anà.

A la Carmeta'l cor li féu un salt, però com la Pepita dormia, no s'atreví a entrar en la cambra. Cap a les vuyt, ab tot, no pogué aguantarse més.

El front y tot lo cosset del nen bullia. Al arribar son germà, bo y temerosa d'alarmarlo, l'hi digué. Anaren a cercar al metge y aquest trigà més de dues hores a venir. Al posarli'l termòmetre trobà'l nen a quaranta.

La Carmeta, desesperada de fons, no s'atreví a contar res de lo succehit per que, havent fet plorar a la criatura, va tenir por de que tothom se descarregués de culpes y ella fos la mal vista.

Y anaren fent, calorada y indigestió, el séu curs, a cada punt més inquietador; per fi, un ahuch extrany y penetrant y una girada d'ulls en blanch, senyalà la terrible presencia de la meningitis. D'aleshores fins a la fi, fou jòch de poques taules.

Sols quan se vegé al pobre Octavio quiet y estiradet en son lletet blanch, blanch com un troç de marbre, la caroneta fada, blanch lo curt vestidet y cobert d'un vel blanch tot ell, En Rovira's féu mig càrrech del que acabava de passar. Tots aquells dies havia rodat per la casa com insensible, com embeneytit, a força de dolor concentrat. Aleshores, finalment, pogué esclatar en plor y no's trobaven paraules per aconhortarlo.

A la Pepita li passà tot com en un somni engoxós. No podia llegir en lo rostre de la munió d'ombres que s'agitaven al séu entorn, lo pàs del terror que la trasbalsava y sa comprensió tardana y sa naturalesa frèvola, d'altra banda, no li permetien creure en la possibilitat d'un desastre. «Allà hi havia la mama, qu'estava per tot, qu'acudia a tot ab llestesa y discreció; donchs ¿què podia passar?»

(Continuarà.)

## FOLKLORE

RONDALLA RECULLIDA PER + MONTSERRAT CARDÚS

UNA vegada eren dos companys molt amichs: l'un estava molt gras y l'altre estava molt magre. Aquests dos companys no's volien creure que'l món may s'acabés.

Un dia, l'un diu al altre:

— ¿No diries què podèm fer? Anànsen a seguir món, a veure si serà veritat axò que diuen, de que no s'acaba may. —

Se posen a seguir món, y camina que caminaràs, passen pobles y ciutats. Tant y tant van caminar, que van arribar a un lloch molt extrany; però tan extrany, que la gent no'ls entenien en l'enrahonar y tenien un ull al mig del front.

Els que van dir:

— ¿Còm ho farèm? —

Y anant caminant, pensant còm ho farien, van trobar un home que tenia un ull al mig del front y vivia en una barraca que hi havia una llosa y no la sabia obrir ningú més qu'ell.

Ell qu'ab les seves coses els va fer entendre de que'l seguissin y'ls va ficar dintre la seva cova. Quan els té a dins, posa la llosa y agafa al qu'era més gras y'l mata. Quan el va tenir mort, fa un bon foch al mig de la barraca, el va coure y se'l va menjar, y mentres se'l menjava, anava dihent al altre:

— Tal veus, tal se t'espera. —

Quan va estar ben tip, se va posar a dormir y al cap de poca estona, ja estava dormint com si fos un sòch.

L'altre, al veure axò, estava molt espantat y pensava: «¿Còm ho faràs per escapar-te?» Ell que va provar de treure una llosa y no va poder de cap manera, per que no la sabia obrir ningú més qu'ell. Ell que pensava: «¿Còm ho faràs, còm ho faràs, per poder-te escapar d'aquest home?»

Ell que, de sobte, li ve una idea: va veure un ferro que hi havia allà a terra; ell que l'agafa y'l posa al foch y quan va tenirlo ben vermell, l'agafa y s'acosta al home d'un ull, qu'encara estava adormit, y ¡pam! l'hi clava al mig del ull.

L'altre, al sentir-se axò, va fer un gran crit, amenaçantlo de que no s'escaparia de les seves mans, però com qu'allavors era cego, per més que palpés y busqués, no'l trobava. Allavors el del ull, que per trobarlo millor, posa mitja llosa oberta y mitja de tançada; y a dins la barraca hi havia un remat de moltons y bèns, y'ls va fer sortir d'un a un, y a cada un que passava, el palpava de la esquena y li anava dihent:

— Pàssa tu, que tu pèl tens; pàssa tu, que també'n tens. — Y a tots anava fent lo mateix.

L'altre, estava molt espantat; pensava: «¿Còm ho faràs per sortir d'aquí?» Ell que de sobte té un'altra idea: va veure que

dins de la barraca hi havia tot de pells de bè, qu'eren dels bèns que aquell mateix s'havia menjat. Ell que n'agafa una y se la posa sobre l'esquena y anava de quatre grapes y va ser el darrer de tots; y l'altre li passa també la mà per l'esquena, anant dihent:

— Pàssa tu, que tu pèl tens, pàssa tu que també'n tens. —

Quan va ser afòra, li va dir:

— No't cansis, qu'ara ja he passat. —

L'altre's va enfadar molt, per que no havia pogut lograr la seva; y'l prim va fugir corrents.

Se'n va entornar cap al seu poble, explicant el cas que li havia passat y dihent a tothom qu'ara sí que's creya que'l món no s'acabava may, per que hi havia unes coses molt extranyes, que no's podien explicar.

Vetaquí un goç,  
vetaquí un gat,  
vetaquí'l cuento acabat.

NOTA. — Aquesta rondalla es interessant, per ser una reminiscència de lo succehit a Ulisses en la còva del ciclop Polifem.

#### CANÇÓ RECULLIDA PER + MONTSERRAT CARDÚS

Un dilluns al dematí  
ja's comença la setmana,  
jo me'n vaig tot carrer avall  
tot puntejant la guitarra.  
Quan ne sóch a mig carrer  
sento tocar les campanes.  
Jo'n pregunto al campaner:  
— ¿Per quí'n toquen les campanes? —  
El campaner ja me'n diu:  
— Pe'la teva enamorada.  
— Vàlgam Deu ¿còm pot se'axò?  
No fa un quart que l'he dexada. —  
Jo me'n vaig tot carrer amunt  
tot puntejant la guitarra.  
Quan ne sóch a mig carrer  
trobo la porta ajustada.  
Jo me'n pujo escala amunt

com si fos l'amo de casa;  
quan sóch al primer replà  
trobo la morta estirada.  
Quan sóch al segon replà  
ja me'n tira'ls uys en l'ayre:  
— Màrxa, Joanet, d'aquí,  
que per tu'n sóch condemnada.  
Jo me n'hi junoyo als peus,  
me'n poso a resà'una salve,  
una salve de bon cor,  
del bon cor y de bon'ànima.  
— Vésten a n'allà al cantó,  
trobaràs la meva mare,  
dígues que't dongui les claus  
les claus de la meva caxa,  
que a n'allà ja hi trobaràs  
anell d'or y arrecades.

## NOTES D'ARXIU

### CONFISCACIÓ D'UNS DRAPS PER NO ESSER BOLLATS Y RECLAMACIÓ SUBSEGUENT

EN l'Edat Mitjana, en que no eren conegudes les modernes llibertats, — moltes d'elles més aparents qu'efectives, — l'individu no era un sér isolat y desamparat davant los qui volien vexarlo, com ho es avuy lo ciutadà enfront del Estat qui sols veu en quiscun contribuyent un defraudador.

Els Deputats de la Generalitat consideraven cada ciutadà com un protegit d'ells, del conjunt dels quals n'eren guardataris, y defensaven lo dret y la bona fè del poble contra l'afany agavellador dels arrendataris dels tributs qui, allavors com ara, procuraven exprémer y vexar los ciutadans a llurs major profit.

*En Bernat Buçot, regent la Deputació de Cathalunya. Al honrat En Miquel Mulner, comissari ordonat en la ciutat e vegueria de Leyda, salut e honor. Com sia estat proposat denant los oydors dels comptes de la dita Deputacio e mi que En Bernat Fferran, draper de Leyda, vene l altre dia a la dona muller del honrat En Nicholau Riambau .III. alnes de drap leonat e lo dit draper sabent que no hi era lo bollador qui aquell segellas, feu lo posar en .I. tauler de .I. baxador qui li esta denant a fi que com lo dit bollador fos vengut que l fes segellar. E l endemig En G. Miro lochtinent de Cort de veguer de Leyda qui passava aquens veent que l dit drap qui estava en lo dit tauler no era segellat, pres se aquell per confiscat, no res menys penyora lo dit Bernat Fferran per .X. lliures de la pena en la qual aferma que es caygut. Per la qual raho afferme lo dit draper a ell esser fet tort manifest per ço car ell no ha ne enten haver feta frau alguna, car tota hora era sa intencio de fer segellar lo dit drap com lo dit segellador fos al seu obrador o tauler per segellar; e per aço versemblant car lo dit drap estava en lo dit tauler publicament e no en loch amagat, per que han requests los dits oydors e mi que sobre aço lurs façen justícia. On com los dits oydors e yo vullam saber sobre aço la veritat del fet per ço que s i faça justícia, e meravellants nos com lo dit lochtinent sens sabuda e conexença vostra o nostra ha procehit en lo fet e feta execucio en los bens de dit draper, per ço confiants de la vostra industria e leyaltat, de voluntat e expres consentiment dels dits oydors, coman a vos dit En Miquel Mulner ab la present que en nom meu dessus dit, vos informets clarament del fet axi per testimonis com per altres proves, per quina ne per qual manera lo fet s es seguit axi del dit drap com de la execucio que l dit lochtinent ne ha feta la qual informacio me trametets closa e segellada per ço que sabuda la veritat del fet, los dits oydors e jo puxam fer sobre les dites coses ço que requiren justícia e igualtat. Dat en Barchinona a XXII dies de Ffebrer en l any de la Nativitat de nostre Senyor M.CCC.LXXIII.*

DANIEL GIRONA LLAGOSTERA.

(Registre 618, fol. 38 de la Generalitat de Catalunya).

## TRACTAMENT D'UNA BOJA

DEL Llibre del batlle de Tarrassa dels anys 1381, 84, 85 y 86, extracte lo següent:

«Lo honrat en Guillem de Far lochtinent de batlle dona licencia e plen poder an Francesch de Ferres e an Deude e an Bernat Vila ferrer que ells que puguen ligar les mans e als peus e metre manilles e tenir tancada en una casa la dona na Maria muller del dit an Deude e filla del dit an Bernat Vila Farrer la qual dona ha volgut que ha perdut lo antaniment e per ço que la dita dona no puga dampnificar si mateixa ni altre persona lo dit lochtinent de batlle lus dona aquesta present licencia.»

(23 de Novembre 1386).

## CARRERES D'HOMES

## «CRIDA DEL COS DE SANTA ANNA»

«Die XXV Julij M.º D.º LVI.º»

«Ara hojats queus notifiquen y us fan a ssaber a totom generalment de part del honorable Nantoni Joan Comadoran batlle dela vila y terme del Castell de Tarrassa per la Sacra Catholica y Real Magestat que no sie ninguna persona axi dels dits vila y terme com fora de aquell qui gosse ni presume que donar a ninguna persona qui correrá en lo Cos que ara de present se fara ninguna socos fauor ni ajuda ni trauesar dit Cos en ninguna manera sots pena de X sols barcelonesos y destar en les presons del dit honorable batlle tot lo temps que al dit honorable batlle aparra y ben vist li sera y no res manco que qualsevol persona qui correrá que haura ninguna socos fauor ni ajuda que tal corredor no pugue guanyar ninguna manera de senyal y tambe notifica lo dit honorable batlle a totom generalment axi dels dits vila y terme com fora de aquells que gosse en lo dit Cos portar ninguna manera de armes sino tan solament la Spasa sola sots pena de perdre dites armes y destar LX dies ala preso y asso fa lo dit honorable batlle perque per ningu ignorancia no pugue esser alega. E guart si qui guardar sia que socor ni gracia no haura.»

Fou publicada per Bartoloméu Frexe en lo esmentat dia y se guarda al Llibre del batlle de Tarrassa, Antich Parellada, dels anys 1556 y 57. — Arxiu Notarial de Tarrassa.

Per la copia:  
J. SOLER Y PALET.

## DE LA LLENGUA

A don E. P. y C. que m'ha escrit dolentse de que'm burli dels que volen parlar aqueix català d'última moda que's van empescant uns quants senyors.

No creya que la meua petita ironia pogués fer mal a ningú, ni era aquest el meu objecte al copiar en aquesta plana diàlechs sentits a persones que, de bona fè y nó per culpa d'elles, se pensen parlar millor que'ls altres. Creya que d'aquesta manera, sense necessitat de grans rahonaments, posava en evidència'l mal que's fan a elles matexes y al nostre idioma al seguir les invencions dels qui, sense conèixerl prou, volen passarsen mestres y definidors. Però, encara que no sia sinó per complaure al meu amable comunicant, aquí va una mica de comentari.

*Gracies* es una expressió tan catalana com qualsevolga altra, de bona filiació llatina, d'ús constant entre nosaltres, y no hi hà cap rahó per bandejarla del nostre lèxich. Es una paraula que la trobem en els clàssichs y en el llenguatge viu d'ara: en el *Tirant lo Blanch* se donen *gracies* d'un favor rebut y's *regracia* a Deu; la gent d'ara dóna les *gracies* de la mateixa manera, sent *grat y gracies* de les coses que l'afavorexen, fa *accions de gracies* al Altíssim, etc., etc., y ls Jochs Florals fa sexanta anys que'ns donen el *discurs de gracies* sense protesta de ningú. (Axò últim potser es una rahó en contra, per els sabis de les *mercès*. Però jo m'estimo més l'autoritat dels escriptors, molts de cap de rengle, qu'han escrit els discursos de *gracies*.)

Si la mania de sustituir aquesta paraula es per que també la tenen els castellans, observèm que també la tenen els italians y que ab la sustitutiva si'ns dissemblèm d'aquests dos, ens assemblèm als francesos; ab la diferencia qu'aquesta semblança es buscada, mentres que l'altra es natural y podèm dir qu'ells se semblen a nosaltres. De totes maneres, seria un criteri molt mesquí que'ls faria passar per sobre de tota noble consideració, no adonantse que treballen per empobrir y en-carquerar la Llengua propia.

Me sembla que n'hi hà prou per mostra de la lleugeresa ab que procedexen els nostres «regeneradors» y del desconexement que tenen del idioma, clàssich ò parlat.

AMADOR.

## REVISTA

### Teatres

Espanyol. — BATANEROS EN COMANDITA, comedia de S. Rusiñol.

Un fet ocorregut fa poch en aquesta Ciutat y qu'està donant feyna als Tribunals ha donat peu a En Rusiñol per escriure un acte entretingut y plèd'acudits, que fa riure molt al públich ab ses escenes mogudes y sos tipos estremosos.

Qu'alguna vegada valdria més suprimir un acudit encara que's suprimís la riallada consegüent? qu'algun cop la caricatura es massa forta o algun incident se surt de mida? Convingut. Però l'autor no s'ha proposat altra cosa, tot posant tot al descobert una llaga social, que fer passar l'estona als espectadors; y axò ho logra per complet.

Allò que's diu: no li augmentarà la fama, però tampoch li serà cap desmèrit. Y, per sobre

de tot, ha fet lo qu'ha volgut fer.

LLEAL.

### Lectura Popular

Ab el quadern número 291 qu'ha sortit aquesta setmana, s'ha unit a la llarga colecció de autors que'ns dona aquesta biblioteca, En J. Abril y Virgili, qu'ha mort en la nostra ciutat durant l'última passa. Era l'Abril un home amant de la nostra literatura que destinà'l séu temps disponible a escriure principalment pel teatre moralisador, estimantse més la bona acció que judicava fer que tots els títols que pogués guanyar dedicantse a altres branques. Escrigué també quadrets de costums procurant reflexar la vida y les maneres del nostre poble, y fou poeta a estones. Los dos primers aspectes queden fixats en aqueix quadern que, com tots los altres d'aquesta publicació, se ven a deu cèntims per tot arreu en llibrerías y kioscos.

## ENQUADERNACIÓ

Queda completat el primer volum de la nostra Revista, contenint cinch centes planes ab les firmes de més de cent vint dels nostres escriptors més estimats.

**Ptes. 1'50.**

Apart d'axò, oferim al públich aquest primer volum de la nostra Revista, enquadernat, pel preu de **4 pessetes**. — Dirigirse a aquesta Administració: carrer de Mallorca, 287, baixos. — Barcelona.

Ab aquest número comencem a repartir en folletí la novela **LA ESTRELLA AB CUA**, original del Mestre en Gay Saber Eduart Girbal Jaume, qual publicació'ns agrahiràn de segur els nostres lectors.

Establiment gràfic : Thomas : Barcelona